د افغانستان د څېړنې خبر پاڼه

۲۳مه ګڼه تله /لړم

د افغانستان د څېړنې او ارزونې اداره

د څېړنې له لارې د افغانانو د ژوند ښه کول

افغان ځوانان هغه تاوتریخوالی چې یوائې جګړې پورې منحصر نه دی او ادامه لري تجربه کوي

"په افغانستان کې د تاوتریخوالي رنځ، او رواني روغتیا" د پانتر بریک، کاترین لیکنه: په ښوونځیو کې یوه تر سره شوې سروې" لنسیټ ۳۷۴، ۹۲۹۲ ګڼه ، ۸۰۷ ۸۱۲، د ۱۳۸۸ کال د وږي د میاشتې ۱۴، دوی ۱۰۱۲:۱۰/S۰۱۴۰ ۶۷۳۶(۰۹)۱۲۱۰۸۰

http://www.thelancet.com/journals/lancet/article/ (PIIS0140 6736%2809%2961080 1/abstract PDF (268 KB)

د "افغان ځوانان هغه تاوتریخوالی چې یوائې جګړې پورې منحصر نه دی او ادامه لري تجربه کوي" رپوټ هغه څېړنېز کارته د پای ټکی ږدي چې په نږدې وختونو کې د لینسټ (نیشتر) په نړیوال روغتیایي ژورنال کې خپور شو. دغه څېړنه په ښوونځیو ولاړو نوښتونو په ارزښت ټینګار کوي چې د ماشومانو رواني روغتیا ، اود رنځ، تاوتریخوالي، او بدمرغۍ په ورځنیو شرایطو کې د صدمې (Trauma) پر اهمیت پوهاوی په ښنبه کوي.

ددغې څېړنې مالي لګښت د بریتانیې د ترټولو ستر طبي خیریه سازمان (Wellcome Trust) لخوا برابره شوې او د افغانستان د ښوونې او روزنې له وزارت څخه د رسمي موافقې څخه وروسته پلې شوه. نوموړې څېړنه د کیټرین پینټر بریک او مارک ایګرمین، د انګلستان د دورهم پوهنتون، لخوا د التهای مشورتي سازمان(ویاني ګونزالیز) او د پاکستان د پیښور پوهنتون (سارا صفدر) په مرسته په لاره واچول شوه.

په افغانستان کې څېړنو په لویانو کې د پام وړ رواني ستونزې ښودلې دي، خو دا پیښې د ماشومانو په مینځ کې لږ تر سترګو کیږي. دغه څېړنه په ځوانانو (د ۱۱ څخه تر ۱۲ کلن پورې) تمرکز کوي ترڅو د رواني روغتیا ، صدمو پورې اړوندې تجربې، او ټولنیزې دندې وارزوي. ددغې سروې په بهیر کې د ۱۰۱۱ ماشومانو ، ۱۰۱۱ د هغوی پاملرنه کوونکو او ۳۵۸ ښوونکو سره چې په تصادفي توګه د هیواد د دریو مرکزي او شمالي سیمو (کابل، بامیان او مزارشریف) له ۲۵ دولتي فعالو ښوونځیو څخه ټاکل شوې وو تر سره شوه. د ښوونځیو په زده کوونکو کې احتمالی روحی اختلال، د خپګان نښې نښانې، د صدماتو وروسته فشارونو نښې نښانې، او د زده کونکو ټولنیزې دندو شننه وشوه لکه څرنګه چې دهغوی د پام اړونکو د رواني روغتیا شننه شوې وه. دغه شننې د ماشومانو د رواني روغتیا لپاره په خطرناکو عواملو او د صدماتو اړوند تجربو په رپوټونو تمرکز کوي.

څېړونکو د ټولو ماشومانو د څېړنې د پایلو او د صدماتو اړوندو تجربو سره د هغوی مخامخ کیدنه او د هغوی د پام اړونکو د رواني روغتیا ترمنځ تړاو وموند. شاوخوا ۲۲ په سلو کې ماشومان د احتمالي رواني اختلالاتو د ټاکل شویو معیارونو سره برابر وو چې په قوي احتما ل دا راز اختلالات په نجونو کې د هلکانو په پرتله دوه نیم ځله ډیر دي. هغو ماشومانو چې پنځه یا تر هغې ډیرې صدماتي پیښې یې ګاللې دي نو د دوی د رواني اختلالاتو د درلودولو دوه نیم برابره احتمال شته، او هغه کسان چې څلور ځله او یا تر هغه څخه کمې صدمې ګاللي، په قوی احتمال درې ځله به د صدماتو وروسته فشارونو د نښو نښانو څرګندونه وکړي. د ماشومانو د پام اړونکود رواني روغتیا او د هغوی د پاملرنې لاندې ماشومانو د سلامتیا ترمینځ اړیکه موجوده وه: د ماشومانو د پام اړونکو د رپوټ سره سم د هر ماشوم په رواني اختلال کې ۱۰ په سلو کې د هر یوه رواني فشار د نښو نښانو د زیاتوالي احتمال شته. سربېره پردې، هغه ماشومان چې په کابل کې اوسیږي د هغو ماشومانو په پرتله چې په بامیان یا مزارشریف کې اوسیږي د رواني اختلالاتواو د صدمو وروسته فشارونو نښو نښانو د لرولو ډیر احتمال موجود وو. دغه څېړنه د تاوتریخوالي او ورځنیو بدمرغیو پر وړاندې د افغان ماشومانو دمقاومت زغم او انعطاف منلو شواهد هم وړاندې کوي. زده کوونکو ، د هغوی د پام اړونکو او ښوونکو د رواني روغتیا د ډیرو ستونزو د نښو نښانو یادونه وکړه ، خو په ټولنیزو چارو کې یې خپله ونډه مثبته او اغیزمنه ارزوله.

لیکونکی هغه حقیقت ته ګوته نیسي چې د افغانستان دولت پالیسي د عامې روغتیا په برخه کې د لازمو اقداماتو اړتیا په روښانه توګه څرګنده کړې ترڅو صدمې، د رواني روغتیا اختلالات او د رواني رنځونو کچه په عمومي توګه، د سترو محدودیتونو په شرایطو کې چې د لومړنیو روغتیایي او ټولنیزو خدمتونو د برابرولو په برخه کې او هغه ننګونې چې د ځوانانو لپاره د اغیزمنو پروګرامونو د رامینځ ته کولو د لارې پر سر شته راټیټې کړي.

هغوی دې نتیجې ته ورسېدل چې:" په افغانستان کې د تاوتریخوالي یوه لړۍ شته چې د وسله والو بلواوو څخه تر کورنیو شخړو پورې یې لمنه غځیږي چې د ناڅاپي درد او دوامداره رنځ د پیدا کیدو لامل ګرځي. زمونږ معلومات دا وړاندیز کوي چې د افغان ماشومانو په ژوند کې ورځنۍ تاوتریخوالی په هغه اندازه د پام وړ موضوع ده لکه څومره چې وسله واله جګړه د صدمو اړوندو تجربو په یادولو کې ده... زمونږ څېړنه د ښوونځیو اړوند نوښتونو په ارزښت ټینګار کوي ترڅو د ماشومانو رواني روغتیا او د ورځني رنځ په شرایطو کې د صدموپراهمیت پوهیدل، تاوتریخوالی او بدمرغي په ښنبه کړي." اړیکه: پروفیسور کیټرین پینټر بریک، د انګلستان د دورهم پوهنتون.
Catherine.panter brick@durham.ac.uk

د ځیرنیز رپوټ څخه ځیني حقایق

دغه ځیړنه د لوړې کچې هغه لومړنۍ ځیړنه ده چې د ماشومانو د رواني روغتیا په هکله د هیواد په سویلي او مرکزي سیمو کې تر سره شوې ده. نوموړې ځیړنې د نړیوالو آزمایښتي کړندودودونو یو ترکیب یې ځانګړی کړی، چې په ۲۰ نورو کلتورونو کې د ماشومانو د روغتیا د ارزولو په موخه د هغه پوښتنلیکونو سره چې په ځانګړې توګه د افغانستان لپاره برابر شوې وو ، کارول کېدل.

د یوې منظمې ټولنیزې بیلګې د طرح کولو ، د رپوټ د جوړولو ، د یوه پیچلي پروتوکول د ویشلو ، او د مخامخ مرکو په بهیر کې د یوه محرم چاپیریال د تامینولو لپاره ښوونځي د اړیکو ترټولو ښه او مناسب ځایونه وو. سیستماتیکه نمونه اخیستنه د هغه کورنیو په برخه کې چې خپل ماشومان ښوونځیو ته نه پریږدي نه شوه تر سره کیدای.

ددې احتمال شته چې په پنځو کې یو د ښوونځي ماشوم په رواني ناروغۍ لکه له حده زیاته اندېښنه، غم، خفګان او احتمالي رواني اختلال اخته وي. دا د هغه اټکل شوې میزان دوه برابره دی چې د دغه عمر د ښونځي د ماشومانو لپاره په پام کې نیول شوی دی. کمزورې رواني روغتیا د افغانانو په راتلونکې نسل کې یوه ډیره د پاموړ موضوع ده، له همدی کبله ددی خطر لپاره د ژغورونکو فکتورونو رامنځته کول خورا اړین بلل کېږي.

هغو ماشومانو چې د جګړو اړوندې پیښې لکه د خپلوانو د لاسه ورکول، او په زوره بې ځایه کیدنې پرته نورې غمجنونکې پیښې لکه ناڅاپي پیښې، کورني وهل ټکول، په ګاونډ کې تاوتریخوالی، او دردوونکې طبي درملنې یې تجربه کړې دي، نوموړې ماشومان د هغه ماشومانو په توګه پیژندل کیږي چې صدمې ور رسیدلې دي. دا نه یوازې جګړو پورې اړوند تاوتریخوالی دی چې د ماشومانو په ژوندانه کې صدمې را مینځ ته کوي، بلکې د کورني او ټولنیزژوند په کچه تاوتریخوالی چې د ورځنیو ټولنیزو او اقتصادي فشارونو او ستونزو له کبله را مینځ ته کیږي.

د یادولو وړ ده چې ډیری ماشومان زیاتې ستونزې پرته له دې چې ددوی په روحي سلامتیا او ورځنیو ټولنیزو چارو کې د پام وړ کمزوري له ځانه څرګنده کړي زغمي. یو له هغو فکتورونو څخه چې د ماشومانو د سالمې رواني روغتیا لپاره اړین بلل کېږي، د هغوې د پام اړونکو ښه رواني روغتیا ده.

د ماشومانو د رواني روغتیا د ودې لپاره وړاندیزونه

لکه څرنګه چې رواني روغتیا د افغانستان د اساسي روغتیایي خدمتونو په مهمو لومړیتوبونو کې ځای لري نوځکه مونږ باید د هغو عواملو په هکله چې د ماشومانو په ژوند کې د خفګان او رنځ لامل ګرځي پراخ فکر وکړو: د تاوتریخوالې یوه پراخه لړۍ او ورځني فشارونه د هغوی رواني روغتیا اغیزمنه کوي.

ډیری ماشومان پر ښوونې او روزنې او ورسره ستونزمنو کارونو تمرکز کوي ترڅو خپلو کورنیو سره د د بی وزلۍ په وړاندی مبارزه کې مرسته وکړي. ځواب ورکوونکو د ښوونې او روزنې د کیفیت د ښه والې او همدارنګه د کور او کار موندلو اړوند د کورنیو فشارونو د کمولو په اړتیا ټینګار کوي. د ښوونځیو پر بنسټ اقدامات، چې په نورو جګړې ځپلو هیوادونو کې ورته وده ورکړل شوی ده ترڅو ماشومانو او د هغوی د کورنیو ته مرسته برابره کړي دلته به هم اغیزمنه پریوځي.

رواني روغتیا ته نه یوازې هغو کسانو ته چې روغتیایي اړتیا لري د یو متخصص د پاملرنې برابرول بلکې د هغو پالیسیو له لارې چې کورني واحدونه پیاوړي کوي وده ورکول کیږي. د ماشومانو په ژوند کې د روان تاوتریخوالې د لاملونو په نښه کول یو لومړیتوب دی چې د ثابته دندو ، روغتیایي خدمتونو او باکیفیته ښوونې اوروزنې ته د لاس رسی. په هلو ځلو کې د ټولنې په کچه ماتو سره اړیکه لري.

د پراختیايي پیسو دوه ځلیز لګښت: په افغانستان کې د تدارکاتو ځایي اقتصادي اغیزه

"د پراختیايي پیسو دوه ځلیز لګښت: په افغانستان کې د تدارکاتو ځایي اقتصادي اغیزه." نیویارک: Peace Dividend trust، ۱۳۸۸ کال ۳۳iv مخ.

http://www.peacedividendtrust.org/en/data/files/download/pdfs/PDT_Spending_Dev$_Twice_Report_0709.pdf (1.99 MB)

دغه رپوټ په افغانستان کې د ۱۳۸۵ لمریز کال په بهیر کې د رسمي پراختیايي مرستو د لګښت ځایي اقتصادي اغیزې ارزولې دي.(د ۱۳۸۵ کال کب ۱۳۸۶ کال کب).دغه رپوټ د مخکینیو څېړنو راهیسې اصلاحات په ګوته کوي او د هغو مخ ته پرتو لارو وړاندیز کوي چې د افغانستان په اقتصاد کې د پراختیايي لګښت اغیزه زیاتوي.

ددغې څېړنې موخه د نړیوالې ټولنې او افغان دولت سره مرسته وه ترڅو د پراختیا لاره تعقیب کړي څو د افغانستان په تړون لیک کې د مرستو د اغیزمنتیا د زیاتولو اړوند ژمنې د افغان خدمتونو او وسایلو د زیاتو کارولو له لارې پوره کړي. د PDT لخوا په افغانستان کې د رسمي پراختیايي مرستو د لګښت د ځایي اقتصادي اغیزې تر سرلیک لاندې دغې دوهمې څېړنې ومونده چې د کابو ۲.۱ بیلیونو هغه ډالرو څخه چې د نړیوالو بسپنه ورکوونکو لخوا تادیه شویو پیسو چې د نوموړې څېړنې تر پوښښ لاندې راوړل شوي، شاوخوا ۳۷.۲ سلنه مالي مرستې(۷۸۸ میلیون ډالر) د افغانستان په اقتصاد کې اضافه شوي چې د تېرو کلونو په پرتله په ځایي کچه د مرستو په اغیزمنتیا کې ۶ په سلو کې زیاتوالی څرګندوي.

پس منظر

Peace Dividend Trust یو غیرانتفاعي سازمان دی چې موخه یې د سوله ایزو عملیاتو لا ډېره اغیزمنتیا، ګټورتیا او منصفانه کول دي. دغه رپوټ چې د دوهمې څېړنې له لارې د مرستو د اغیزمنتوب او په افغانستان کې د سیمه ایزو تدارکاتو په هکله د PDT له خوا تر سره شوه، برابر شوی دی. لومړنۍ پروژه، د افغانستان د تړون لیک د تدارکاتو د څارنې پروژې (۱۳۸۲ کال) د رسمي پراختیايي مرستو د سیمه ایزې اقتصادي اغیزې شننه کړې ده چې د اتو مهمو پراختیايي شریکانو لخوا لګېږي. دا په ۱۳۸۵ کال کې د افغانستان په تړون لیک کې په افغاني توکو او خدمتونو د زیاتې تکیې له لارې د نړیوالو مرستو د اغیزمنیتا د زیاتولو په اړه د شوو ژمنو لومړنۍ ارزونه وه. همدا راز د څارنې د اوسني ظرفیت د پیاوړتیا او د هغو ژمنو د پوره کولو لپاره وړاندیزونه وشوه او په همدې توګه د هغو لارو چارو په هکله چې دوی د تدارکاتو زیاتره برخه د افغانستان په دننه کې په سیمه ایزه توګه تر لاسه کړي وړاندیزونه کوي. د ۱۳۸۸ کال سروی (چې مالي لګښت یې د انګلستان د نړیوالې پراختیا د څانګې لخوا برابر شوید ه[DFID]) ته پراختیا ورکړل شوه ترڅو یوولس نور پراختیايي شریکان (متحده ایالتونه، انګلستان، نړیوال بانک، اروپايي کمیسیون، کاناډا، جرمني، هالنډ، سویډن، ایټالیا، ناروې او د اسیا پراختیايي بانک) پکې شامل کړي. دغه رپوټ د افغانستان لپاره د ملګرو ملتونو د سرمنشي د ځانګړې استازې کای ایدي لخوا تایید شو. نوموړې د افغان دولت لپاره د مالیې څخه د لاسته راغلو عوایدو په برخه کې د ځایي تدارکاتو پر اهمیت او د افغان ځوان کارګرو لپاره د کاري فرصتونو په رامنځته کولو ټینګار کاوه. ایدي د افغانستان لپاره د ملګرو ملتونو د مرستندویه هیأت (UNAMA) په استازیتوب نړیواله ټولنه وننګوله چې په راتلونکې کال کې دې د خپلو ځایي تدارکاتو په برخه کې ۱۰ په سلو کې زیاتوالی راولي.

مهمې موندنې

(PDT) د ۱۳۸۴(چې د۲۰۰۵ کال د مارچ نه د ۲۰۰۶ کال تر مارچ پورې سمون لري) او ۱۳۸۵ مالي کلونو تر مینځ (چې د ۲۰۰۶ کال د مارچ نه تر د ۲۰۰۷ کال مارچ سره سمون لري) ومونده چې د بسپنه ورکوونکو د مرستو ځایي اقتصادي اغیزې د پام وړ زیاتوالی موندلی. چې له ۳۱.۲ سلنې څخه ۳۷.۲ سلنې ته رسیږي. د ډالرو په حساب، د ځایي اقتصاد اغیزه نږدې دوه برابره شوې(د ۴۱۴ میلیونه امریکایي ډالرو څخه ۷۸۸ میلیونه امریکایي ډالرو ته). دا کېدای شي په لومړي سر کې د هغو بسپنه ورکوونکو زیاتوالي ته منسوب شي چې په وروستیو څېړنو کې یې برخه واخیسته او همدارنګه د پخوانیو برخه والو لخوا په ځایي لګښت کې زیاتوالي ته هم منسوب شي – چې دواړو خپله منځنۍ اغیزه یې درلوده.

لکه څنګه چې په لاندیني جدول کې ښودل شوي، PDT یو ځل بیا ومونده چې د بسپنه ورکوونکو د رسمي پراختیايي مرستو د ځایي اقتصاد اغیزه هغه مهال چې د وجهي صندوق، د بودجې د ملاتړ کوونکو تیاری له خوا ، او یا په نیغه توګه د افغان دولت ته (شاوخوا ۸۰ په سلو کې) هغه بودیجې چې نړیوالو کمپنیو او نادولتي سازمانونو پورې اړوندې دي برابرېږي ، په بې سارې توګه لوړېږي (د ۱۵ سلنې څخه زیاته). دا ددې لپاره وو څکه چې وجهي صندوقونه ځایي معاشونه تادیه کوي، له ځایي سوداګرو څخه توکي پېري، اود یو لړ پروګرامونو مالي لګښت برابروي لکه د ملي پیوستون پروګرام (NSP) چې ځایي ټولنو او

وګړو ته د نغدو پیسو په تادیه کې ښکیل دي.

مالي تیاری	اټکل شوې ځايي اقتصادي اغیزه
وجهي صندوقونه او بودجوي ملاتړ	۷۰-۸۰٪
نړیوال تړونونه	۱۰-۲۰٪
ځايي تړونونه	۳۵-۵۰٪

د نړیوالو کمپنیو او نادولتي سازمانونو لپاره تړونونه په اساسي توګه د بهرنیو کارکوونکو د معاشونو د تادیې او په نړیواله کچه د توکو د تدارکاتو لپاره کارول کېده. که څه هم دغه شرکتونه ځايي کارګر هم ګماري خو هغه معاشونه چې هغوی ته ورکول کېږي ډېری مهال د نړیوالو کارکوونکو په پرتله ډېر ټیټ وي او له همدې کبله د هغوی د ټول لګښت ډېره برخه نه جوړوي.

د دغې څېړنې یوه بله غوره پایله دا وه چې بسپنه ورکوونکو لا تراوسه د خپلو رسمي پراختیایي مرستو د تادیې د تعقیب یا محاسبې لپاره او یا هم د خپلو پلي کوونکو شریکانو د لګښتونو لپاره هیڅ ډول سیستمونه ځای په ځای کړي ندي چې دا مسأله د د ځايي اقتصادي اغیزو په اړه د هغه ممکنه شننو پراختیا محدودوي، په دې توګه د مرستو د اغیزمنتیا په اړه د نړیوالو ژمنو په پوره کولو کې د پرمختګ اندازه چې تر دې دمه رامنځته شوې بې سارې توګه یې ستونزمنه کوي.

سربېره پردې، د بسپنه ورکوونکو ورتیا د ۱۳۸۲ کال د رپوټ څخه راپدې خوا د خپلو مرستو په اړه د کره او پراخ رپورټ په ورکوونه کې د پام وړ وده نه ده کړې. هیڅ یو بسپنه ورکوونکی. په دی ونه توانېدو چې د ۱۳۸۵ مالي کال د تادیو په اړه د پروژې پوښتنو ته په بشپړ ډول ځواب ووایي. په بل عبارت، ډېر ځله بسپنه ورکوونکي نه پوهیږي چې په پای کې د هغوی د نړیوالو مرستو پیسې په افغانستان کې څنګه لګېدلې دي. د نړیوالو کمپنیو او نادولتي سازمانونو لپاره تړونونه په اساسي توګه د بهرنیو کارکوونکو د معاشونو د تادیې او په نړیواله کچه د توکو د تدارکاتو لپاره کارول کېده. که څه هم دغه شرکتونه ځايي کارګر هم ګماري خو هغه معاشونه چې هغوی ته ورکول کېږي ډېری مهال د نړیوالو کارکوونکو په پرتله ډېر ټیټ وي او له همدې کبله د هغوی د ټول لګښت ډېره برخه نه جوړوي. د دغې څېړنې یوه بله غوره پایله دا وه چې بسپنه ورکوونکو لا تراوسه د خپلو رسمي پراختیایي مرستو د تادیې د تعقیب یا محاسبې لپاره او یا هم د خپلو پلي کوونکو شریکانو د لګښتونو لپاره هیڅ ډول سیستمونه ځای په ځای کړي ندي چې دا مسأله د د ځايي اقتصادي اغیزو په اړه د هغه ممکنه شننو پراختیا محدودوي، په دې توګه د مرستو د اغیزمنتیا په اړه د نړیوالو ژمنو په پوره کولو کې د پرمختګ اندازه چې تر دې دمه رامنځته شوې بې سارې توګه یې ستونزمنه کوي.

سربېره پردې، د بسپنه ورکوونکو ورتیا د ۱۳۸۲ کال د رپوټ څخه راپدې خوا د خپلو مرستو په اړه د کره او پراخ رپورټ په ورکوونه کې د پام وړ وده نه ده کړې. هیڅ یو بسپنه ورکوونکی. په دی ونه توانېدو چې د ۱۳۸۵ مالي کال د تادیو په اړه د پروژې پوښتنو ته په بشپړ ډول ځواب ووایي. په بل عبارت، ډېر ځله بسپنه ورکوونکي نه پوهیږي چې په پای کې د هغوی د نړیوالو مرستو پیسې په افغانستان کې څنګه لګېدلې دي.

وړاندیزونه

په افغانستان کې د PDT فعالیتونو یو شمېر عملي او عیني ګامونه چې د رسمي پراختیایي مرستو د ځايي اغیزې د لا پیاوړي کولو په موخه پلي کېدای شي په ډاګه کړې دي. له دغو پالیسیو سره ژمنتیا – او په حقیقت کې په تدارکاتو کې د پیسو ارزښت به راټیټ نه شي بلکه ډېر ځلې به زیاتوالی ومومي. لومړی باید ډېرې پیسې د تمویلوونکو سرچینو څخه پانګه شي چې خورا لوړه اقتصادي اغیزه لري. که څه هم د لګښتونو په اداره کې د افغان دولت د ظرفیت په اړه د بسپنه ورکوونکو اندیښنې د درک او پوهېدو وړ دي، هغوی ښایي هغه د پامور پرمختګ ته پاملرنه ونکړي چې افغان دولت تر دې دمه د خپلو لګښتونو د اغیزمنتیا په ښه کولو کې ترلاسه کړې دي.

دوهم د (PDT) پربنسټ بسپنه ورکوونکې کولای شي چې د نورو تمویلوونکو سرچینو اقتصادي اغیزه د لا زیاتو افغاني توکو د پیرلو او خدمتونو د کارولو له لارې زیاته کړي. د ځايي تدارکاتو زیاتوالی. په تېره بیا هغه تدارکات چې صنعتي اړخ لري یا هغه مهم توکي چې د کورني ظرفیت له لوړولو سره مرسته کوي– د مرستو د ځايي اقتصادي اغیزې د ښه والي یوه بله وسیله ده. دغه رپوټ وړاندیز کوي چې پراختیایي شریکان باید ټول تړون کوونکي او پلي کوونکي شریکان دې ته وهڅوي چې که چیرې د توکو او خدمتونو برابرول په ځايي توګه ګټور تمامیږي نو وړاندې تر دې چې خپل تدارکات له هیواد څخه بهر برابر کړي باید لومړی د خپلو پروژو د کارونو لپاره توکي او خدمتونه په ځايي کچه وپیري.

که څه هم چې بسپنه ورکوونکې ډېر ځله د هغو ستونزو یادونه کوي چې د افغان سوداګرو سره په کار کولو کې ورسره مخامخ کېږي لکه بې ثباتي، فساد او د ظرفیت کمښت. دا څرګنده ده چې که چیرې ځايي تدارکات په سمه توګه ترسره شي نو کورنیو وړاندې کوونکو او نړیوالو پیربدونکو ته په یو شان ګټه ورسیږي. د ۱۳۸۵ کال څخه راپدیخوا کله چې د پیس دیویدنت ترست اداري په افغانستان کې د بازار موندنې (PDM A) پروژه پیل کړه نو نوموړې پروژې د افغاني سوداګرو لپاره د ۳۵۰ میلیونو ډالرو څخه زیاتو پیسو په پرخه کې د اسانتیاوو د برابرولو په برخه کې مرسته وکړه او د افغان کارګرو لپاره یې په زرهاوو دندې رامنځته کړې. دغه رپوټ بسپنه ورکوونکو او پراختیایي شریکانو ته زیات شمېر نور عملي او د پروګرام جوړولو اړوند وړاندیزونه هم وړاندې کړل لکه: د سوداګریزو وړاندیزونو پښتو او دري ژبو ته ژباړل او په

پراخه کچه د ژباړل شويو متنونو ويشل ترڅو له دې لارې د کوچنيو او منځنيو شرکتونو لا زيات وړانديزونه جذب کړي، د افغاني سوداګرو لپاره د ځايي ښوونيزو او روزنيزو مجلسونو سره مرسته او يا د هغه کوربه توب کول، چې په ترڅ کې يې د تدارکاتو کړنلارې او غوښتنې توضيح کېږي؛ او د تدارکاتو نړيوالو مديرانو ته د هغو سيمينارونو په لاره اچول چې په افغانستان کې د لګښت د رسالت اړوند اقتصادي او ستراتيژيکو ګټو کې ښه والی رامنځته کړي په داسې حال کې چې هغوی ته د ځايي بازار څخه د ګټه پورته کولو د څرنګوالې په اړه سلا مشورې برابروي.

د بسپنه ورکوونکو د معلوماتو دوامداره کمزورۍ د په نښه کولو لپاره، د PDT اداري وړانديز وکړ چې مرستندويه ټولنه بايد په ساحه کې د خپل لګښتونو په اړه منظم او کره رپوټ ورکونه په ډېره همغږۍ او خورا واقعي توګه پيل کړي. دا کار دهغوی وړتيا به د دوی د لګښتونو د ځايي اقتصادي اغيزې په اندازه کولو او څارولو کې لوړه کړي چې په خپل وار سره به د مرستو د برابرولو اړوند پاليسيۍ، پروګرام جوړونې او نورې ستراتيژيکې پريکړې به اغيزمنې کړي.

پوښتنې او اندېښنې

د PDT د ادارې د ۱۳۸۲ کال د رپوټ پربنسټ، دغې څېړنې د نړيوالو بسپنه ورکوونکو او نادولتي سازمانونو يو شمېر اندېښنې رابرڅېره کړې چې وضاحت ته اړتيا لري. د غه اداره په دې پوه ده چې د نړيوالې ټولنې د مرستو ټوله اقتصادي اغيزه د هغه لګښت د اغيزې په پرتله زياته ده چې يوازې د رسمي پراختيايي مرستو له لارې تر پوښښ لاندې راوړل شوې ده. د مرستو په بشپړه اغېزه کې هغه لګښت برخه لري چې بسپنه ورکوونکو د خپلو فعاليتونو په موخه لګولې دي او همدارنګه هغه مرستې چې د رسمي پراختيايي مرستو د شرايطو سره سم نه دي(د بيلګې په توګه د دفاعي همکارۍ له لارې). په همدې توګه، نوموړې څېړنې کيفيت، ارزښت يا د پروژو د ټاکلو ډولونو اړتيا نه ده ارزولې، بلکه په دې څېړنه کې هڅه شوې ده ترڅو هغه مستقيمې مالي اغيزې اندازه کړي چې اوسمهال نړيوال بسپنه ورکوونکې د رسمي پراختيايي مرستو بودجه په څه ډول په مصرف رسوي. په همدې ډول، د تمويلي فعاليتونو د ځايي اقتصادي اغيزې اټکل بايد د هغوی د ټوليزې اغيزمنتيا د يوه بشپړوونکې شننې په څير وکتل شي.

پايله

ددغې څېړنې پر بنسټ، د هغو مالي مرستو په مقدار کې زياتوالی چې افغان پلورونکو ته لاسته ورځي يا د وجهي صندوق او بوديجوې مرستو له لارې تنظيمېږي د رسمي پراختيايي مرستو ځايي اقتصادي اغيزه به زياته کړي. په هغو پيسو کې بايد زياتوالی راشي چې په افغانستان کې لګېږي نسبت دې ته چې په ساده ډول په افغانستان باندې لګېږي.

د ځايي توکوو او خدمتونو د زيات کارولو له لارې د نړيوالو مرستو د اغيزمنتيا زياتول د کوربه او مرستندويه هيوادونو لپاره په يو ډول ګڼ شميرګټې لري. د بيلګې په توګه، د پروژو د چارو د پر مخ بيولو لپاره د ځايي توکو او خدمتونو کارول د پراختيايي مرستو د دوه ځليز لګښت لامل ګرځي چې له يوه پلوه د افغانستان د وګړو او ټولنو لپاره زيات اړين خدمتونه چمتو کوي او له هغې سره جوغت کاري فرصتونه رامنځته کوي، له مالياتو څخه لاس ته راغلې عايدات زياتوي او د يوه باثباته بازار په وده کې مرسته کوي چې دا ټول په پای کې کولای شي چې جګړې ته د بيا ګرځيدلو احتمال کم کړي.

د PDT د ادارې د ۱۳۸۲ او ۱۳۸۸ کلونو رپوټونه دا مسأله جوتوي چې د رسمي پراختيايي مرستو ځايي اقتصادي اغيزې د څو تېرو کلونو په ترڅ کې ښه والی موندلی دی چې له ۳۱.۲٪ څخه ۳۷.۲٪ ته رسيدلې په هر حال، دغو رپوټونو د لګښتونو په تعقيبولو او څارنه کې روانې ستونزې او همدارنګه د توکو او خدمتونو د برابرلو پرمهال له افغان بازار څخه په ګټه اخيستلو کې د نړيوالو سازمانونو عمومي پاتې راتلل يې په ګوته کړي.

د PDT او د پراخيتايي پيسو ددوهم ځل لګښت رپوټ ته د لاسرسۍ لپاره هيله کېږي چې د PDT د ادارې ويب پاڼې http://www.pdtglobal.org ته مراجعه وکړئ.

ځېړنیز خبرونه

د پالیسۍ د ځېړنو د ملي مرکز د ۱۳۸۸ لمریز کال ځېړنیزې موضوعګانې www.ncpr.af

د ځېړنیزې پالیسۍ ملي مرکز د ۱۳۸۸ او ۱۳۸۹ کلونو د ځېړنو لست دغه لاندې ځېړنیزې مقالې وړاندې کوي چې له وړاندې نه د ۱۳۸۸ کال لپاره د پرمختګ په حال کې دي:

- د اقتصاد ریاست به د بازار د اقتصاد سیستم او د افغانستان د اقتصاد لپاره د هغه پایلې به و ارزوي.
- د ټولنیزو علومو ریاست به وزګاري او په افغانستان کې د وزګارۍ اغیزې به وارزوي.
- د سولې د ځېړنو اداره به سوله د اسلام له نظره او په افغانستان کې د سولې د پلې کېدو څرنګوالۍ به وڅېړي.

په کابل پوهنتون کې د افغانستان د مرکز (ACKU) لپاره نوې ودانۍ په پلان کې ده.

په کابل پوهنتون کې د افغانستان د مرکز (ACKU) لپاره نوې ودانۍ په پلان کې ده

د ۱۳۸۸ کال د زمري د میاشتې په دریمه نېټه د یوې پراخې غونډې په ترځ کې د کابل پوهنتون د نوې پلان شوې کتابتون د ودانۍ په سیمه (د سید جمال الدین افغاني ځلې ته نږدې) کې د افغانستان د مرکز (ACKU) لپاره د ودانۍ د بنسټ ډبره کېښودل شوه. په دې غونډه کې نانسي دوپرې، محترم وزیر ډاکټر اعظم دادفر او نورو لوړپوړو چارواکو برخه درلودله. د ودانۍ د جوړولو لپاره ترون کوونکې شرکت د لوړو تحصیلاتو د وزارت لخوا ټاکل شوی او د ودانولو چارې یې چې تمه کېږي ۱۵۱۰ میاشتو پورې به بشپړې شي پیل شوې.

نانسي هتچ دوپرې
تصویر: د مارکوس هاکنسن د افغانستان لپاره د سویډن د کمېټې کارکوونکی

سربېره پردې د نانسي دوپرې لخوا د افغانستان په هکله د ریوټ چې د ۱۳۷۴ څخه تر ۱۳۸۶ کاله پورې پېښې په کې شاملې دي د افغانستان لپاره د سویډن کمېټې له خوا د یو ټولګې په بڼه بیا خپور شو (په جلا جلا انګریزي او سویډني نسخو). د نوموړې کتاب انګریزي نسخه د کابل په نوې ښار کې د ګنجینه کتابتون څخه د ۲۵ امریکایي ډالرو په بدل کې ترلاسه کولای شئ، او یا د افغانستان لپاره د سویډن کمېټې ته په دې پته infa@sak.se. بریښنا لیک واستوئ.

Dupree, Nancy Hatch. Afghanistan over a Cup of Tea: 46 Chronicles, editor Markus Håkansson; translations Norman Burns; photo on cover Klas Bjurström. Stockholm, Sweden: Swedish Committee for Afghanistan, 2008. 191 p. ISBN 9789186936259

لا زیات معلومات او نوي مطالب د افغانستان د مرکز (ACKU) د ویب پاڼې www.ackuaf.org څخه د لاسرسي وړ دي.

د ښاروالۍ د ادارې د کتاب دوهم ټوک اوس د لاسرسۍ وړ دی

سماراویرا، ویجایا. په افغانستان کې د ښاروالۍ اداره. کابل: ICMA، ۱۳۸۸ دوهم ټوک (۳۴۲ مخ). لکه څنګه چې د دې خبرپاڼې د تېرې ګڼې (۲۲ ګڼه، د ۱۳۸۸ کال د چنګاښ او زمري میاشتې، ۷ ۵) د منځپانګې په لنډیز کې راغلي چې د نوموړي کتاب دوهم ټوک چاپ ته رسېدلی دی او یو لړ اسناد وړاندې کوي (لست یې په لاندې ډول دی) چې مواد یې د لومړي ټوک د اساسي برخې سره د ښاروالۍ د حکومتدارۍ په هکله مشورې لپاره سرچینه بلل کېږي. چې دا د افغانستان د اسلامي جمهوریت او (هغه څخه وړاندې د افغانستان د اسلامي امارت) هغه رسمي اسناد دي چې د دې کتاب په انګریزي نسخه کې د ماخذ په توګه وړاندې شوي دي. په لومړي سرکې د افغانستان د اوسني اساسي قانون څخه څرګندېږي چې د دواړو دولتونو د یو لړ تقنیني مصوبو یا لایحو سره تعقیبیږي.

- د افغانستان اساسي قانون (۱۳۸۲) (رسمي جریده (OG) ۸۱۸، د ۱۳۸۳ کال د مرغومي میاشت)
- د ښاروالیو قانون ۱۴۲۱ (۱۳۷۹) (رسمي جریده ۷۹۴، د ۱۳۷۹ کال د تلې د میاشتې ۱۲ مه نېټه)
- د ښاروالیو د ټاکنو قانون ۱۳۸۱ (رسمي جریده ۸۱۴ د ۱۳۸۲ کال د لیندۍ د میاشتې ۳۰)
- د ښاري خدمتونو لپاره د ښاروالۍ د مالیې قانون ۱۴۲۱ (۱۳۷۹ کال)
- (رسمي جریده ۷۹۴، د ۱۳۸۰ کال د لړم د میاشتې ۲۵)

- د ښاري خدمتونو لپاره د ښاروالۍ د ماليې د قانون په ۱۱مه ماده کې تعديل ۱۳۸۱ (۲۰۰۲) (د افغانستان د انتقالي دولت د رياست فرمان)
- د تدارکاتو قانون ۱۳۸۴ کال(رسمي جريده ۸۲۵، د ۱۳۸۴ کال د لړم د مياشتې ۳)
- د فساد پروړاندې د مبارزې کنوانسيون ۱۳۸۲ کال(رسمي جريده ۹۳۲، ۱۳۸۲ کال د تلې د مياشتې ۱۸)

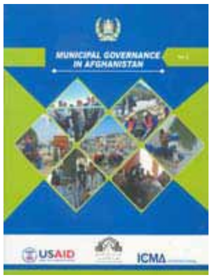

- د ماليې او لګښتونو د مديريت قانون ۱۳۸۵ کال(رسمي جريده ۸۹۳، د ۱۳۸۴ کال د زمري د مياشتې ۵)
- د چاپېريال قانون ۱۳۸۵ کال(۲۰۰۷)(رسمي جريده ۹۱۲، د ۱۳۸۵ کال د سلواغې د مياشتې ۵) د افغانستان اسلامي جمهوريت، د ځايي حکومتدارۍ لپاره خپلواک رياست، پنځه کلن ستراتيژيک کاري پلان (۱۳۸۲ کال د سلواغې مياشت)

پته: ويجايا سماراويرا vsamaraweera@hotmail.com

د افغانستان د څېړنې او ارزونې د ادارې نوې څېړنيز مطالب

دافغانستان د څېړنې او ارزونې د ادارې د او سنيو څېړنو په هکله لنډ معلومات چې په لاندې ډول دي هغه معلومات بشپړوي چې زمونږ په ويب پاڼه www.areu.org.af کې ورکړل شوې دي.

د جندر د اړيکو او ښځو د ګډون څېړنه

د افغانستان د څېړنې او ارزونې د ادارې د جندر د اړيکو او ښځو د ګډون څېړنه د هيواد په کچه په دوو بېلابېلو پراختيايي نوښتونو (د ملي پيوستون د پروګرام د ټولنيزې پرمختيايي شوراګانې (CDC) او د کوچنيو پورونو پروګرامونه چې د افغانستان لپاره د کوچني پورونو د پانګونې د مرستندويه تسهيلي پروګرام په چوکاټ کې تمويلېږي) کې د ښځو د ګډون اغيزې سپړي.

دغه دوه ملي پروګرامونه د کليو د پراختيا او بيارغونې د وزارت لخوا اداره او د همکارو سازمانونو لخوا پلي کېږي. دغه څېړنه په کورنۍ او ټولنه کې د ښځو د ګډون اغيزې يا تاثيرات د هغوی د جنسيت د رول او اړيکو له پلوه پلټي. په دې څېړنه کې هغه انګيرنې سپړل شوي چې ګواکې په پراختيايي پروګرامونو کې د ښځو ګډون به هرو مرو د هغوی د ځواکمنېدو لامل وګرځي. نوموړې څېړنه په ځانګړې ډول لاندې موضوع ګانې تر څېړنې لاندې نيسي.

- د کورنۍ او ځايي ټولنې په چاپېريال کې د جندر د رول او اړيکو په هکله په ځايي کچه د ښځو د ګډون اغيزې په حکومتدارۍ، ټولنيزو او پرمختيايي پروژو کې تر بحث لاندې نيسي. له دې کبله، دغه څېړنه به څرګنده کړي چې د ښځو د ګډون کوم ډولونه به په ورځني ژوندانه کې د هغوی لپاره مثبتې پايلې ولري. همدارنګه د ګډون ډولونه په انفرادي او ډله ايزه توګه د ښځو لپاره د ځواکمنېدو په توګه کنټرول کېدای شي.
- که چيرې ځواکمنتيا په يو ځای کې (د بېلګې په ډول، د پرېکړه کولو په عامه غونډو کې لکه په ټولنيزو پرمختيايي شوراګانو او د نادولتي سازمانونو په نورو ټولنيزو ډلو کې) ترلاسه کيږي، نو خامخا په بل ځای (لکه د کورنۍ په خصوصي چاپېريال) کې د ځواکمنېدو لامل ګرځي.
- د ښځو د ګډون د هڅونې لپاره د پلې کوونکو ادارو هڅوونکې تر آزموينې لاندې نيسي او بيا دا په پراختيايي نوښتونو کې د ښکيليدو لپاره، د ښځو د ګډون خپل ځانې هڅو سره پرتله کوي.
- د ملي پيوستون په پراختيايي شوراګانو او د کوچنيو پورونو په پروګرامونو او پروژو کې د ښځو د ګډون په وړاندې پياوړې کونکې فکتورونه او خنډونه په ګوته کوي. دغه څېړنه به په دغو پراختيايي نوښتونو کې د ښځو د اغيزمن ګډون لپاره هڅونکې او مخنيونکې فکتورونه هم څرګند کړي.
- په دې هکله پوهاوی چې د ښځو ګډون او پياوړتيا په افغان چاپېريال کې د ملي پيوستون په پراخيتايي شوراګانو او کوچنيو پورونو د پروګرامونو په اړوند څرنګه درک کيږي.

د دې لپاره چې په ځايي کچه په تېره بيا د کورنۍ او ځايي ټولنې په چاپېريال کې د افغاني ښځو د ګډون اغيزې په بشپړه توګه وسپړل شي، نوموړې څېړنه څلورو مهمو موضوع ګانو ته ځانګړې شوې وه: ځواک، سياست، پياوړتيا او ګډون. که څه هم چې په دغه څېړنه کې اساسي موضوع د ځواک مفهوم دی ترڅو دا پوهه ترلاسه شي چې آيا په دغو پراختيايي پروګرامونو کې د ښځو ګډون ښځې ځواکمنوي که نه. ترهرڅه دمخه په دې موضوع پوهېدل اړين دي چې په افغاني چاپېريال او کورنيو کې ځواک په څه ډول اداره کېږي. همدا راز، جندر د ښځو او نارينه وو ترمنځ د ځواک د توپيرونو څرګندوی دی. نو له همدی کبله دغه څېړنه په افغاني کورنيو کې د ځواک د ادارې په څرنګوالي او د هغو بدلونو په هکله چې په نوموړو پراختيايي پروګرامونو کې د ښځو له ګډون وروسته د

ښځو او نارینه وو تر منځ د څواک په اړیکو کې را منځ ته کیږي تمرکز به وکړي.
پته: دیبرا سمیت deborah@areu.org.af.

حکومتداري

د افغانستان د څیړنې او ارزونې اداره د څیړنیزو موخو لپاره حکومتداري په پراخو اصطلاحاتو کې تعریفوي، لکه د پریکړه کولو بهیر او د هغو پریکړو پلې کول. ددغې ادارې د حکومتدارۍ د پروګرام موخه دا ده تر څو ټولو هغو ملي او نړیوالو فعالینو ته چې په افغانستان کې د حکومتدارۍ اړوند موضوعاتو په اړه په دولت جوړونه او پراختیا کې ښکیل دي معلومات چمتو او هغوی ترې خبر کړي. څیړنه اوس مهال په لاندو موضوع ګانو تمرکز کوي:

انتخابي حکومتداري

دغه څیړنه په افغانستان کې د انتخابي حکومتدارۍ اصلي اړخونه ارزوي. نوموړې څیړنې په ۱۳۸۸ کال کې په دریو برخو تمرکز کوي: سیاسي ګوندونه، د ډموکراسۍ او د ډموکراټیک کولو په اړه د افغانانو لید لوری، او ټولټاکنې. د نوموړو دریو موضوعګانو په اړه رپوټ اوس مهال موجود دی. د څیړنې موضوع به له دوو لارو ۱۳۸۸ کال ته وغځیږي: په بېلابېلو ولایتونو کې د ډیموکراټیک کولو د څیړنې لپاره د معلوماتو راغونډولو ته د دوام له لارې، او د ولسي جرګې د فعالیتونو او غښتلتیا وو په هکله د یوې نوې څیړنې له لارې.

د زړه کوونکو سیاست

دغه څیړنه به د هغه لارو چارو کومې چې د افغانستان په مهمو پوهنتونونو کې زده کونکې د سیاسي ګوندونو او په ډیر عام ډول سیاستونو سره ښکیلوي شننه وکړي. په دې اړه به یو توضیحي رپوټ د دغې ادارې لخوا د ۱۳۸۸ کال په وروستیو کې چمتو او مینه والو ته به وړاندې شي.

سیمه ایز فساد

په ملي کچه د پالیسي جوړونکو له خوا فساد ته مخ په زیاتیدونکې پاملرنه اړول شوې ده. خو تر دې دمه د فساد په هکله او په سیمه ایزه کچه د فساد اړوند رسمونو د مفهوم په هکله لږ څه په ډاګه شوي دي. دغه پروژه به د ۱۳۸۸ کال د لړم په میاشت کې وړاندې تر پلان شوې ساحوي کار څخه چې د یو شمیر ولایتونو تر منځ د مقایسسوي څیړنې پر بنسټ به په ۱۳۸۹ کال کې په لاره واچول شي، د یوې دفتري څیړنې په بڼه (هغه څیړنه چې د هغې په ترڅ کې معلومات د انټرنټ او یا نور وسایلو له لارې تر لاسه کیږي) به پېل شي.
پته: انا لارسن anna@areu.org.af

معیشتونه

د افغانستان د څیړنې او ارزونې د ادارې دغه ډله د هغه ساحوي کار په شننه او لیکلو بوخته ده چې د سرپل په ولایت کې بشپړ شوی دی. همدارنګه د فاریاب په ولایت کې د افغانستان د معیشت د تګ کربښې(ALT) د څیړنې د څلورم او وروستي پړاو په پېلولو هم کار روان دی. دغه اداره به هلته په دریو کلیو کې د معیشت څیړنه په لاره واچوي. دغه څیړنه به د ACTED د ادارې په مرسته په لاره واچول شي او له همدې کبله د افغانستان د څیړنې او ارزونې اداره د ACTED د کارکوونکو یوې ډلې ته د څیړنې د کړندود او د پلې کولو د لارو چارو په هکله روزنه ورکوي. پته: ډګلاس سالتمارشی Douglas@areu.org.af

انتقالي عدالت

د افغانستان د څیړنې او ارزونې ادارې په دې وروستیو کې د "په افغانستان کې د جګړې میراثونه: عدالت، پخلاینه او مخ ته پرتې لارې" ترنامه لاندې یوه نوې پروژه پېل کړه. دغه څیړنه په افغانستان کې د انتقالي عدالت د ودې لپاره له روانو هڅو څخه الهام اخلي او هڅه کوي چې له دغه بهیر سره د جګړې د میراثونو او په ټولنیزه کچه د عدالت غوښتنې د تعبیر، سولې او پخلاینې په هکله د کیفي او ژورې پوهې له لارې مرسته وکړي. په پای کې ، د دغې څیړنې موخه دا ده چې د تېرو او اوسنیو جګړو د جرمونو او په افغان ټولنو باندې د بشري حقونو د د څرګندو سر غړونو د اغیزو شننه وکړي. ترڅو هغه ستراتیژۍ او میکانیزمونه په ګوته کړي چې ټولنو ته د پرمختګ لاره اواره کړي. همداراز په سیاسي اجندا کې د انتقالي عدالت د موضوع د پاتې کیدلو سره مرسته هم ددغې څیړنې د موخو څخه ده.

ددغې څیړنې مهمې موضوع ګانې په لاندې ډول دي:

- د جګړې میراث: هغه مسایل چې د تېرو ۳۰ کلونو په بهیر کې او په بېلابېلو رژیمونو کې پیښ شوي را سپړي.
- عدالت: د خلکو لپاره د بشري حقونو څخه د سرغړونې او په جګړه کې د تر سره شویو جرمونو پروړاندې عدالت څه معنا لري او هغوی څه هیله لري چې عدالت ددوی لپاره څه کولای شي.
- سوله: د عدالت، امنیت او سولې ترمنځ اړیکې.
- بیا پخلاینه: بیاپخلاینه د خلکو لپاره څه معنا لري او څرنګه په ښه توګه ترسره کیږي.

دغه پروژه به په موجودو څیړنو لکه په ۱۳۸۴ کال کې د افغانستان د بشري حقونو د خپلواک کمیسیون (AIHRC) د "عدالت اړتیا" او همدارنګه په ۱۳۸۴ کال کې د "Casting Shadows" ترنامه لاندې څیړنو کې اضافه او هغوی به بشپړې کړي. ددې موخې د ترلاسه کولو لپاره، دغه څیړنه به هڅه وکړي ترڅو د دې مسألې چې خلک په حقیقت کې د عدالت څخه څه مفهوم اخلي او څنګه د عدالت نشتوالی د خلکو، کورنیو او ټولنو سلامتی اغیزمنه کړې ددې موضوع په ګډون چې څنګه د انتقالي عدالت نشتوالی سیاسي، اقتصادي او ټولنیز پرمختګ اغیزمن کوي، د سپړلو له لارې نیمګړتیاوې ډکې کړي.

د څېړنې مقصد د عدالت څخه د خلکو د درک او د عدالت لپاره د هغوی د غوښتنو په هکله او همدارنګه څنګه دغه غوښتنې پوره کېدای شي، د پوهې ترلاسه کول دي. او موخه یې د خلکو، ټولنو او د قربانیانو غږ ته غوږ نیول او هغوی ته د هغه فرصت برابرول دي تر څو هغه څه چې غواړي او د عدالت په برخه کې ورته اړتیا لري څرګند یې کړي. لکه د هغه څه چې دوی یې په ټولنیزه کچه غوښتونکې دي او د هغه څه چې دوی یې په ملي کچه د لیدلو هیله لري تر منځ توپیر.

ددې احتمال شته چې دغه څېړنه به د افغانستان په څلورو ولایتونو (کابل، بامیان، ارزګان او بدخشان) کې په لاره واچول شي ترڅو بېلابېلې توکمیزې ډلې په پام کې ونیسي ترڅو ولیدل شي چې د افغانستان په بېلا بېلو برخو کې، د بېلابېلو رژیمونو له خوا او له بېلا بېلو جګړو څخه اغیزمن شوي او اغیزمن کیږي.

ددې لپاره چې د دغه راز حساسې موضوع په اړه معلومات را غونډ شي، په هغو سیمو کې چې څېړنه تر سره کیږي د ټولنو د باور او اعتماد تر لاسه کول به تر ټولو غوره موضوع وي. یو آزاد یا پرانیستی کیفي کړندود ټاکل شوی دی (د یو نیمه جوړښت لرونکو انفرادي مرکو، غیررسمي خبرو اترو او د ډله ایزو بحثونو یو ترکیب) ترڅو د ټولنو د بېلابېلو ډولو ټپلو د تجربو په اړه پوهه ترلاسه شي. دغه تګلار به څېړنیزو ډلو ته دا فرصت برابر کړي چې د هغه څه په اړه انعطاف منونکې اوسي چې د ټولنې وګړي یې په هکله د خبرې کولو پرمهال د آرامۍ احساس کوي او هغوی یې په هکله څه تصور او نظریې لري. پته: ایمیلي وینتر بوتم Emily@areu.org,af یا فوزیه رحیمي fauzia@areu.org.af

د ۱۳۸۸ کال د وږي میاشت د شیعه وګړو د شخصیه احوالو تر شا د پالیسي او قانون جوړونې بهیر ته یوه ژوره کتنه، د لوریان اوتس لیکنه.

د افغانستان د څیړنې او ارزونې د ادارې نوې څېړنیز مطالب

www.areu.org.af/index.php?option=com_
.docman&Itmid=26&task=doc_download&gid=709 320 KB

د ۱۳۸۷ کال د کب په میاشت کې د شیعه مذهبو د شخصي احولو د قانون په اړه خبرونه، یو لړ موضوعګانې چې د شیعه مذهبو ښځو حقوق یې محدودول له نړیوالو رسنیو له لارې یې غوغا جوړه کړه، چې د بېلابېلو ښکیلو اړخونو تود غبرګون یې را وپارولو. د افغانستان د څیړنې او ارزونې د ادارې څیړنې هڅه کړې چې ددغې کیسې یو بل اړخ تر آزموینې لاندې ونیسي: ددغې قانون پیل، برابرونه او پارلماني بهیر. ددغې څیړنې موخه دا وه تر څو په ډاګه کړي چې دغه تجربه د بن د پروسې څخه وروسته په افغانستان کې د قانون جوړونې، او د سیاسي کلتور او ددې اړوند ظرفیت په اړه څه څرګندولای شي. د ځواب ویونکو په ډله کې د ولسي جرګې غړي، شیعه علمي شخصیتونه، د مدني ټولنې استازي، هغه شعیه ښځې چې ددې قانون پروړاندې یې خپل غبرګون ښودلو، د سترې محکمې یو قاضی، د خپلواکو رسنیو استازې، نړیواله ټولنه، او د عدلیې وزارت برخه درلودله. د ۱۳۸۸ کال د وږي میاشت د یوې افغان ډموکراسۍ پر لور؟ په افغانستان کې د ډموکراتیک کولو تصور را سپړي. د انا لارسون لیکنه.

www.areu.org.af/index.php?option=com_
.(docman&Itemid=26&task=doc_download&gid=707 (320 KB

سره له ټول پامه چې د افغانستان بحث پارونکو ټول ټاکنو ته اړول شوی وو، یوه مهمه پوښتنه همداسې نه پوښتل شوې پاتې ده: افغانان د ډموکراسۍ په هکله څه فکر کوي؟ دغه پوښتنه په ژوره توګه د افغانستان راتلونکي پورې اړونده ده، او د افغانستان د څیړنې او ارزونې د ادارې ددغه نوي رپوټ په زړه کې پرته ده. د ۱۳۸۸ کال د زمري میاشت، ملاتړ، چال چلند، دندې، وګړ پېژندنه: ولې افغانانو په ۱۳۸۸ کال کې رایې ورکړې، د نوح کوبرن او انا لارسن لیکنه.

www.areu.org.af/index.php?option=com_
.docman&Itemid=26&task=doc_download&gid=690 277 KB

د کابل په ولایت کې د ۱۳۸۸ کال د ولسمشرۍ او ولایتي شوراګانو په ټولټاکنو کې د خلکو د ګډون او علاقې کچه د څه شي څرګندونه کوي؟ که څه هم ځیني رایه ورکوونکې د ملي وجیبې احساس او په ډموکراټیک بهیر کې د ګډون هیلې هڅولې وو، او زیاتره رایه ورکونکو د بېلابېلو نورو دلیلونو له کبله یې رایې ورکولو کې برخه واخیسته. دغه رپوټ استدلال کوي چې د کابل په ولایت کې د رایې ورکونې په لارو چارو د پوهیدو لپاره د ټولنیز فشار، مادي هڅونکو، د ټولنې د پیاوړتیا د څرګندولو د هیلې او د خپل د خوښې نوماند د بریا هیله هم باید په پام کې ونیول شي.

د ۱۳۸۸ کال د چنګاښ میاشت، د خپل هیواد په لټه کې: د پولو تر منځ ستونزې د پاکستان او ایران څخه هیواد ته د ځوانو را ستنیدونکو افغانانو تجربې، د ممیکو سایتو لیکنه.

www.areu.org.af/administrator/index2.php?option=com_do
.(cman&section=documents&task=download&bid=86 1.9 MB

او سمهال شاوخوا ۲.۷ میلیونه افغان کډوال لا تر اوسه په پاکستان او ایران کې ژوند کوي چې ډېری یې هغه کسان د بې ځایه توب دوهم او آن دریم نسل دي. دغه څېړنه د ۱۹۹ غوره شوو کسانو سره د مرکو پربنسټ چمتو شوې ده او خپل وطن ته د بېرته راستنېدو په اړه د پریکړه کولو په پیچلتیاوو، پاکستان، ایران او افغانستان سره د تړاو پر اغیزو، او همدارنګه د بیا راستنېدونکو په لړو څرګندو ټولنیزو او احساساتي تګ کړنو تمرکز کوي چې د دغو موضوع ګانو ترمنځ مهمې او د پام وړ اړیکې او د بېرته راګرځېدو مادي ننګونې په ځان کې رانغاړي. په رسمي جریده کې خپاره شوي قوانین

په رسمي جریده کې خپاره شوې قوانین

۹۴۲ د ۱۳۸۷ کال د وري د میاشتې ۲۵مه نېټه د تنباکو د کنترول په اړه د روغتیا د نړیوال سازمان د کاري چوکاټ د کنوانسیون په هکله د ولسمشر (د ۲۸/۱۰/۱۳۸۷ نېټې د ۱۳۵ګڼه) فرمان

۹۴۲ د ۱۳۸۷ کال د وري د میاشتې ۲۵مه نېټه د تنباکو د کنترول په اړه د روغتیا د نړیوال سازمان د کاري چوکاټ د کنوانسیون په هکله د ولسمشر (د ۲۸/۱۰/۱۳۸۷ نېټې د ۱۳۵ګڼه) فرمان

۹۵۱ د ۱۳۸۷ کال د چنګاښ د میاشتې ۱۲مه نېټه د ملکي مامورینو د قانون په یو شمېر مادو کې تعدیلات

د ۱۳۸۷ کال د چنګاښ د میاشتې ۳۱مه نېټه د سوداګریزو اسنادو او سوداګریزو نښو ثبت

۹۵۲ د ۱۳۸۷ کال د زمري د میاشتې ۵مه نېټه د لیکوالانو، تصنیف جوړونکو، هنرمندانو او څېړونکو د حقونو د ملاتړ قانون (د چاپ قانون) د مخترعینو او کاشفینو د حقوقو څخه ملاتړ

۹۶۳ د ۱۳۸۷ کال د لړم د میاشتې ۲۹ مه نېټه د درملو قانون د افغانستان د علومو د اکاډمۍ د ټاکنو په اړه د علومو د اکاډمۍ مقرره

د وزیرانو شورا د ۲/۲/۱۳۸۷ د ۵ ګڼې مصوبه د افغانستان د اسلامي جمهوریت د وزیرانو د شورا د (۲۲/۵/۱۳۸۵ نېټې) د ۵مې ګڼې مصوبې د پریکړې په هکله

۹۶۴ د ۱۳۸۷ کال د لړم د میاشتې ۳۰ مه نېټه د سوداګریزو اسنادو او سوداګریزو نښو د ثبت قانون

۹۶۵ د ۱۳۸۷ کال د مرغومې د میاشتې ۲۵مه نېټه د نوو ځوانانو د اصلاح او بیا رغونې د مرکز قانون

۹۶۸ د ۱۳۸۷ کال د مرغومې د میاشتې ۱۵مه نېټه د موافقو د توشیح په اړه د ولسمشرۍ د ریاست فرمان

د پاسپورټ د قانون د ځینو بندونو ځنډول او د خصوصي او د محدودو مسوولیت درلودونکو شرکتونو د جواز په ۱۱۰ مه ماده کې د تعدیل په اړه د ولسمشرۍ د ریاست فرمان

د هوائي ترانسپورت د خصوصي شرکتونو د تأسیس مقرره

۹۷۰ د ۱۳۸۷ کال د سلواغې د میاشتې ۳۰مه نېټه د سوداګریزو اسنادو او سوداګریزو نښو ثبت

۹۷۱ د ۱۳۸۷ کال د سلواغې د میاشتې ۵مه نېټه د معاملې وړ اسنادو قانون د ولسمشر (۲۹/۱۰/۱۳۸۷ ۱۴۲ ګڼه) فرمان

۹۷۲ د ۱۳۸۷ کال د سلواغې د میاشتې ۱۳مه نېټه د تیلو او ګازو (هایدروکاربن) قانون د طبیعي زیرمو قانون

۹۷۳ د ۱۳۸۷ کال د سلواغې د میاشتې ۳۰مه نېټه د سوداګریزو اسنادو او سوداګریزو نښو ثبت

۹۷۵ د ۱۳۸۷ کال د کب د میاشتې ۱۵مه نېټه د افغانستان د اسلامي جمهوریت د سترې محکمې مقرره

۹۷۶ د ۱۳۸۷ کال د کب د میاشتې ۲۸مه نېټه د عایداتو څخه لاس ته راغلې مالیاتو قانون

۹۷۷ د ۱۳۸۷ کال د کب د میاشتې ۲۸مه نېټه د سوداګریزو اسنادو او سوداګریزو نښو ثبت

۹۸۰ د ۱۳۸۸ کال د غویي د میاشتې ۷مه نېټه د اوبو قانون

۹۸۴ د ۱۳۸۸ کال د چنګاښ د میاشتې ۳۱مه نېټه د سوداګریزو اسنادو او سوداګریزو نښو ثبت

۹۸۸ د ۱۳۸۸ کال د زمري د میاشتې ۵مه نېټه د شعیه مذهبو د شخصي احوالو قانون (چې یو ډېر زیات شمیر تعدیلات په وروستۍ پاڼه کې په ځان کې رانغاړي)

۹۵۱ د ۱۳۸۷ کال د چنګاښ د میاشتې ۱۲مه نېټه ملکي مامورینو د قانون په یو شمېر مادو کې تعدیلات

د افغانستان څېړنیزه خبر پاڼه د افغانستان د څېړنې او ارزونې د ادارې دری میاشتنۍ خپرونه ده. ددغه خبرپاڼې موخه داده چې لوستونکي د نوو څېړنو څخه چې په افغانستان کې په لاره اچول کیږي خبر کړي او همدارنګه د څېړنې موندنې او پایلو د رپوټونو په ویشلو او خپرولو کې مرسته وکړي. ځینی د یادو شویو منابعو څخه د انترنیټ په پاڼه د لاسرسنی وړ دي؛ زیاتره کتابونه او نوری خپرونې د دغه اداری په کتابتون کې موجودی دي، نوموړی کتابتون ددغه اداری په دفتر (د ګل فروشۍ کوڅه، د دوهمی کوڅې ګوټ) کې موقعیت لري او د یکشنبه څخه تر پنجشنبه پوری د سهار د ۹ بجو څخه تر ۱۲:۳۰ او د ماسپښین د ۱ بجې څخه تر د مازدیګر ۴ بجو پوری د څېړونکو پرمخ پرانستی دی. دغه خبر پاڼه د رویس وایلز لخوا تصنیف، د ماري شیرزاد لخوا تصحیح او د عبدالوکیل وسیم دیزاین شوې. که چیری تاسو د کتابونو یا نورو خپرونو یا سرچینو په اړه وړاندیزونه لری، چې باید په خبر پاڼه کې اضافه شي، نو هیله کیږي چې دغه بریښنا پتې ته بریښنالیک را واستوئ: newsletter@areu.org.af

د افغانستان د څېړنې او ارزونې اداره (AREU) په کابل کې میشته یوه نا پیلې څېړنیزه اداره ده. ددې ادارې دنده د لوړ څرنګوالي درلودونکې څېړنو له لارې پرپالیسۍ او چارومثبتې اغیزې درلودل دي. همدا راز نوموړې اداره هڅه کوي څو په افغانستان کې د څېړنې او زده کړې کلتور ته د تحلیلي ظرفیت د پیاوړې کولو او د فکرونو او بحثونو د آسانولو له لارې په فعاله توګه وده ورکړي. ددې ادارې اصلي موخه دڅېړنې له لارې د افغانانو د ژوندانه ښه والې دی.

نوموړې اداره په ۱۳۸۱ المریز کال په افغانستان کې د بوختو مرستندویه ټولنو په مرسته په کار پیل وکړ او د یو مدیره هیات درلودونکې دی چې د بسپنه ورکونکو ټولنو له خوا لکه ملګرې ملتونه او نورو څو اړخیزو ادارو، او نا دولتي ادارو له خوا یې استازیتوب کیږي. نوموړې اداره اوس مهال خپله اصلي بودجه د فنلند، ناروی، سویډن، سویزرلند او د انګلستان دحکومتونو څخه تر لاسه کوي. ددې ادارې ځانګړې پروژې د افغانستان د پرانیستې ټولنې د انستیتیوت (FOSIA)، آسیایی بنیاد (TAF)، اروپایي کمیسیون (EC)، د کډوالو لپاره د ملګرو ملتونو عالي کمیشنري (UNHCR)، د ملګرو ملتونو د ماشومانو وجهي صندوق (UNICEF)، د ښځو لپاره د ملګرو ملتونو پراختیایي صندوق (UNIFEM)، او نړیوال بانک له خوا یې مالی ملاتړ کیږي.

دلازیاتو معلوماتو او ددغه د اداری د خپرونو د پي ډي ایف کاپیانو لپاره دا ویب پاڼه وګوری: www.areu.org.af